

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Яцюрик А. О.

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології

Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет

імені академіка Степана Дем'янчука»

ORCID ID: 0000-0003-3933-8503

У статті розкрито психолого-педагогічні особливості формування культурної ідентичності у дітей дошкільного віку в умовах сучасних соціокультурних трансформацій та воєнного стану в Україні. Обґрунтовано актуальність проблеми з огляду на необхідність збереження національної ідентичності, мови, культури та історичної пам'яті як важливих чинників духовної стійкості суспільства. Проаналізовано нормативно-правові засади дошкільної освіти, що визначають формування культурної ідентичності як один зі стратегічних напрямів виховання підростаючого покоління.

Уточнено сутність поняття «культурна ідентичність» як інтегративного утворення, що поєднує емоційний, когнітивний і поведінковий компоненти та формується в процесі інтеріоризації культурних норм і цінностей. Висвітлено вікову специфіку становлення культурної ідентичності в дошкільному дитинстві, зумовлену домінуванням наочно-образного мислення, провідною роллю ігрової діяльності, високою емоційною чутливістю та активною соціальною взаємодією. Доведено, що засвоєння культурного досвіду в цьому віці відбувається переважно через емоційно насичені форми діяльності: фольклор, народні традиції, художні образи, символіку та спільну діяльність із дорослими й однолітками.

Обґрунтовано значення мовленнєвого розвитку як ключового механізму залучення дитини до національного культурного простору та формування відчуття приналежності до культурної спільноти. Визначено роль педагогічно організованого культурно-освітнього середовища, яке забезпечує системність і цілісність формування культурної ідентичності через інтеграцію елементів національної спадщини у різні види діяльності дітей. Зроблено висновок про те, що культурна ідентичність у дошкільному віці формується як динамічний процес переходу від зовнішнього засвоєння культурних зразків до їх внутрішнього прийняття, що створює підґрунтя для подальшого розвитку національної самосвідомості та успішної соціалізації особистості.

Ключові слова: культурна ідентичність, діти дошкільного віку, дошкільна освіта, психолого-педагогічні особливості, емоційно-ціннісний розвиток, мовленнєвий розвиток, соціалізація, національна самосвідомість, культурно-освітнє середовище.

Yatsyurik A. O. Psychological and pedagogical features of cultural identity formation in preschool age

The article reveals the psychological and pedagogical features of cultural identity formation in preschool children in the context of modern sociocultural transformations and martial law in Ukraine. The relevance of the problem is justified by the need to preserve national identity, language, culture, and historical memory as important factors in the spiritual stability of society. The normative and legal foundations of preschool education, which define the formation of cultural identity as one of the strategic directions of educating the younger generation, are analyzed.

The essence of the concept of "cultural identity" as an integrative formation that combines emotional, cognitive, and behavioral components and is formed in the process of internalizing cultural norms and values is clarified. The age-specific nature of the formation of cultural identity in preschool childhood is highlighted, which is determined by the dominance of visual-figurative thinking, the leading role of play, high emotional sensitivity, and active social interaction. It has been proven that the assimilation of cultural experience at this age occurs mainly through emotionally saturated forms of activity – folklore, folk traditions, artistic images, symbols, and joint activities with adults and peers.

The importance of speech development as a key mechanism for involving children in the national cultural space and forming a sense of belonging to the cultural community is substantiated. The role of a pedagogically organized cultural and educational environment that ensures the systematic and holistic formation of cultural identity through the integration of elements of national heritage into various types of children's activities is determined. It is concluded that cultural identity in preschool age is formed as a dynamic process of transition from external assimilation of cultural models to their internal acceptance, which creates the basis for the further development of national self-awareness and successful socialization of the individual.

Keywords: *cultural identity, preschool children, preschool education, psychological and pedagogical characteristics, emotional and value development, speech development, socialization, national self-awareness, cultural and educational environment.*

Вступ. Актуальність проблеми формування культурної ідентичності у дошкільному віці зумовлюється комплексом соціокультурних, освітніх і суспільно-політичних чинників, які набули особливої гостроти в умовах повномасштабної війни та запровадження воєнного стану в Україні. Збройна агресія проти держави спрямована не лише на порушення її територіальної цілісності, а й на підрив основ національної ідентичності, мови, культури та історичної пам'яті. У такому контексті проблема формування культурної ідентичності набуває стратегічного значення й потребує осмислення з позицій безперервності виховного процесу, починаючи з ранніх етапів онтогенезу.

Дошкільний вік обґрунтовано розглядається як сенситивний період становлення світоглядних уявлень, ціннісних орієнтацій і первинного усвідомлення власної належності до певної культурної та національної спільноти. Саме у цьому віці закладається емоційно-ціннісне ставлення до рідної мови, традицій, символів і культурних зразків, що згодом визначає рівень сформованості національної самосвідомості особистості. В умовах воєнного стану заклади дошкільної освіти виконують не лише функцію забезпечення безперервності освітнього процесу, а й набувають особливої місії збереження та трансляції національної культурної спадщини як чинника психологічної стійкості дітей, формування в них відчуття безпеки, приналежності та гордості за власний народ.

Ступінь дослідженості проблеми формування культурної ідентичності у дошкільному віці характеризується наявністю значного теоретичного доробку в галузях філософії, психології та педагогіки, водночас питання її цілісного психолого-педагогічного забезпе-

чення саме в умовах дошкільного дитинства потребує подальшої систематизації. Концептуальні засади осмислення феномену ідентичності розкрито у працях Н. Висоцької [2], К. Кислюка [6]. Сутність і структуру національно-культурної ідентичності окреслено у дослідженнях В. Желанової, О. Матвієнко [4], Л. Канішевської [5]. Соціокультурні та освітні механізми утвердження української національної й громадянської ідентичності обґрунтовано у дослідженнях К. Журби, О. Рейпольської [12], Л. Удовиченко [11]. Психологічні передумови становлення особистості в дошкільному віці, що є підґрунтям формування культурної ідентичності, висвітлено у працях Т. Дуткевич [3], Р. Павелківа та Р. Цигипала [10], С. Ладивір [8], які розкривають закономірності розвитку самосвідомості, ціннісних орієнтацій і соціалізації дитини. Педагогічні аспекти залучення дітей до національної культури засобами народної педагогіки й фольклору досліджено Л. Кобилецькою [7], О. Матвієнко [9], Н. Силенко [9], які акцентують на ролі культурного середовища та традицій у становленні ідентичності здобувачів освіти. У сучасному соціокультурному контексті проблематику національної ідентичності молоді в умовах війни порушує С. Бойко [1], що актуалізує значущість раннього закладання ідентифікаційних орієнтирів.

Отже, у науковій літературі сформовано вагому теоретико-методологічну базу щодо феномену ідентичності, її структури, чинників і механізмів становлення, а також окремих аспектів виховання національно-культурної ідентичності дітей. Водночас проблема психолого-педагогічних особливостей формування культурної ідентичності саме у дошкільному віці залишається недостатньо інтегрованою,

що зумовлює необхідність комплексного міждисциплінарного аналізу та уточнення змісту, умов і засобів її цілеспрямованого формування.

Методи та методики дослідження. Вибір методів і методик дослідження зумовлений необхідністю комплексного аналізу психолого-педагогічних особливостей формування культурної ідентичності у дітей дошкільного віку як інтегративного утворення, що поєднує емоційний, когнітивний і поведінковий компоненти.

Теоретичний рівень дослідження передбачає застосування аналізу, синтезу, узагальнення та систематизації наукових джерел із психології, педагогіки, культурології та нормативно-правових документів у сфері дошкільної освіти. Використання порівняльно-аналітичного методу забезпечує виявлення наукових підходів до трактування поняття «культурна ідентичність», уточнення його структурних компонентів і визначення вікової специфіки проявів у дошкільному дитинстві.

Результати. Культурна ідентичність – це складний соціокультурний феномен, що відображає усвідомлення індивідом або спільнотою своєї належності до певної культури та внутрішнє прийняття притаманних їй цінностей, норм, традицій і символів [2, с. 21]. Вона формується в процесі соціалізації під впливом історичного досвіду, мови, релігії, мистецтва, звичаїв, колективної пам'яті та соціальних практик. Культурна ідентичність виконує інтегративну функцію, забезпечуючи відчуття приналежності до певної спільноти та сприяючи консолідації суспільства [4]. Водночас вона є динамічною категорією, що змінюється під впливом глобалізаційних процесів, міжкультурної взаємодії та суспільних трансформацій. У сучасному науковому дискурсі культурна ідентичність розглядається як важливий чинник самовизначення особистості та збереження культурного різноманіття [12].

На етапі дошкільного дитинства культурна ідентичність функціонує переважно в емоційно-образній площині, що зумовлено віковими особливостями психічного розвитку дитини. Переважання наочно-образного мислення, недостатня сформованість абстрактно-логічних операцій і підвищена емоційна

чутливість визначають специфіку сприймання культурного змісту: культурні смисли інтеріоризуються через конкретні образи, життєві ситуації, дії, символи та особистісно значущі переживання. У цьому віці дитина осягає культурну реальність не через раціональне узагальнення, а через безпосередній досвід, який набуває для неї емоційної насиченості та індивідуального смислу [8, с. 123].

Вирішальне значення у процесі закріплення уявлень про культурну належність мають яскраві враження, повторювані соціокультурні події, участь у традиційних формах діяльності, а також емоційно значущі взаємодії з дорослими та однолітками. Саме через такі переживання формуються внутрішні образи «свого» культурного простору, що забезпечують відчуття стабільності, приналежності та безперервності життєвого досвіду. Культурна ідентичність у дошкільному віці не є ще рефлексивно усвідомленою, проте вона проявляється у вибірковості інтересів, характері мовленнєвої активності, емоційних реакціях на культурні явища, схильності до відтворення соціально схвалюваних моделей поведінки, що мають культурно детермінований характер [9].

Таким чином, культурна ідентичність дитини дошкільного віку формується як інтегративна система емоційних, поведінкових і первинних когнітивних проявів, що поступово набуває цілісності та внутрішньої узгодженості. Вона створює підґрунтя для подальшого розвитку національної самосвідомості, ціннісної орієнтації особистості та її соціальної зрілості. Закладені на цьому етапі уявлення про культурну належність і позитивне ставлення до власної культури визначають напрям подальшої ідентифікації у молодшому шкільному та підлітковому віці, забезпечуючи стійкість особистості в умовах соціокультурних змін [10, с. 123].

Психолого-педагогічні характеристики дітей дошкільного віку визначально впливають на зміст і механізми формування культурної ідентичності, оскільки саме у цей період відбувається інтенсивне становлення особистості, закладаються основи світогляду, формуються первинні уявлення про соціальну

належність і систему цінностей. Дошкільне дитинство є етапом активного засвоєння соціального досвіду, коли дитина вперше системно включається у світ суспільних відносин і культурних норм, що визначає подальший напрям її особистісного розвитку [10].

Провідною діяльністю цього вікового періоду є гра, яка виконує не лише розважальну, а й передусім соціалізувальну, культуротворчу та розвивальну функції. У процесі ігрової діяльності дитина відтворює соціальні ситуації, моделює різні форми взаємодії, приміряє на себе соціальні ролі та опановує зразки поведінки, характерні для певного культурного середовища. Сюжетно-рольова гра створює умови для осмислення та переживання культурно зумовлених норм, традицій і цінностей у доступній для дитини формі, що забезпечує їх глибше емоційне прийняття. У цьому процесі формується здатність до саморегуляції поведінки відповідно до соціально схвалюваних стандартів, розвивається емпатія, почуття відповідальності та первинне усвідомлення власної приналежності до певної культурної спільноти [8, с. 97]. У поєднанні з емоційною насиченістю взаємодії та підтримкою дорослого це створює сприятливі психолого-педагогічні умови для формування стійкої культурної ідентичності, що в подальшому стає основою національної самосвідомості та соціальної зрілості особистості.

Підвищена емоційна чутливість дітей дошкільного віку зумовлює провідну роль емоційного компонента в процесі засвоєння культурного досвіду. У цьому віці дитина інтенсивно реагує на яскраві образи, художньо насичені ситуації та емоційно виразні події, що об'єктивно підсилює педагогічну доцільність використання мистецьких і фольклорних засобів як ефективного інструментарію формування культурної ідентичності. Саме емоційна насиченість культурного матеріалу забезпечує його глибше переживання та особистісне прийняття [7, с. 178].

Найбільш повне й цілісне засвоєння культурних смислів відбувається через казки, легенди, народні пісні, музичні твори, традиційні ігри, символіку та обрядові практики. Зазначені форми культурної трансляції не обмежуються передаванням інформаційного

змісту, а активізують емоційну сферу дитини, стимулюють співпереживання, формують позитивне ставлення до національної культурної спадщини та сприяють виникненню почуття причетності до спільноти. Емоційний відгук, що супроводжує сприймання культурних зразків, виступає важливим механізмом їх інтеріоризації.

Образність, ритмічність і мелодійність фольклорних та музичних творів полегшують процес сприймання й запам'ятовування, оскільки відповідають віковим особливостям наочно-образного мислення дошкільника. Повторюваність традиційних ритуалів, святкових дій і символічних актів сприяє закріпленню культурних уявлень у свідомості дитини, формуванню стійких асоціативних зв'язків та відчуття впорядкованості соціокультурного простору. У результаті культурні зразки поступово набувають для дитини особистісного значення, інтегруючись у структуру її емоційного досвіду та закладаючи підґрунтя для подальшого розвитку усвідомленої культурної ідентичності [7, с. 179].

Для дітей дошкільного віку характерним є домінування наочно-образного типу мислення, що суттєво визначає специфіку сприймання та засвоєння культурного змісту й зумовлює необхідність використання конкретних, емоційно насичених і доступних способів його презентації. На цьому віковому етапі культурні явища та цінності не осягаються через абстрактні узагальнення чи логічні міркування, а інтеріоризуються через безпосередній досвід, чуттєве сприймання та образно насичені враження.

У зв'язку із цим поняття, що стосуються історії, традицій, звичаїв і духовних орієнтирів культури, засвоюються дитиною опосередковано – через конкретні життєві ситуації, сюжетно-рольову гру, казкові та художні образи, а також через активні форми взаємодії з предметним і соціальним середовищем. Діяльнісний характер пізнання забезпечує поєднання когнітивного та емоційного компонентів, сприяючи глибшому осмисленню культурного матеріалу на рівні, доступному віковим можливостям дошкільника [4].

Такий спосіб засвоєння культурного досвіду дає змогу дитині співвідносити

отриману інформацію із власним життєвим досвідом, індивідуальними переживаннями та уявленнями, що надає культурному змісту особистісного смислу. У результаті формуються не лише первинні знання про культуру, а й емоційно забарвлене ставлення до неї, що створює підґрунтя для подальшого розвитку стійкої культурної ідентичності та поступового переходу від образного сприймання до більш усвідомленого культурного самовизначення в наступні вікові періоди [9].

Суттєвим чинником формування культурної ідентичності дитини дошкільного віку є мовленнєвий розвиток, який у цей період характеризується інтенсивним розширенням словникового запасу, активним засвоєнням граматичних структур та становленням зв'язного мовлення. У дошкільному дитинстві мовлення виконує не лише комунікативну функцію, а й виступає провідним механізмом культурної соціалізації, забезпечуючи включення дитини в національний культурний простір.

Оволодіння мовою як носієм культури сприяє формуванню в дитини почуття належності до власного народу, закладає підґрунтя для розвитку етнокультурної ідентифікації та національної самосвідомості. У процесі мовленнєвої діяльності відбувається не лише засвоєння лексико-граматичних структур, а й поступова інтеріоризація культурних смислів, що забезпечує інтеграцію дитини в соціокультурне середовище. Таким чином, мовлення постає як системоутворювальний компонент формування культурної ідентичності, який поєднує когнітивний, емоційний і соціальний аспекти розвитку особистості в дошкільному віці [9, с. 177].

Соціальний розвиток дитини дошкільного віку характеризується посиленням потреби в міжособистісній взаємодії з дорослими та однолітками, що створює оптимальні умови для трансляції та інтеріоризації культурного досвіду. Саме у цей період відбувається активне включення дитини в систему соціальних відносин, у межах яких вона засвоює культурно зумовлені норми, правила та цінності [10]. У зазначеному процесі провідна роль належить дорослому як носієві культурних смислів, нормативних зразків поведінки

й ціннісних орієнтацій. Дорослий виступає для дитини авторитетом, моделлю для наслідування та посередником між нею і культурним середовищем. Характер ставлення дорослого до мови, традицій, національних символів і культурної спадщини значною мірою визначає спосіб їх сприймання, інтерпретації та прийняття дитиною.

Водночас взаємодія з однолітками забезпечує практичне закріплення культурних норм у спільній діяльності, сприяє формуванню навичок співпраці, взаєморозуміння, узгодження дій і розвитку почуття групової належності. У процесі спільних ігор, комунікації та колективних форм діяльності у дітей виникають первинні уявлення про «ми» як певну соціокультурну спільноту. Саме цей досвід групової ідентифікації є важливим етапом становлення культурної ідентичності та передумовою формування соціальної зрілості особистості.

Суттєвою психолого-педагогічною характеристикою дошкільного віку є інтенсивний розвиток емоційно-ціннісної сфери. Діти цього віку відзначаються підвищеною емоційною чутливістю, здатністю до емпатії та співпереживання, що створює сприятливі умови для формування ціннісного ставлення до культурних явищ. Позитивні емоції, пов'язані з участю у традиційних святах, народних іграх, виконанні пісень і відтворенні обрядових дій, сприяють поступовому формуванню емоційної прихильності до рідної культури. У подальшому така емоційна залученість трансформується в більш усвідомлене прийняття культурних цінностей і стає основою для становлення стійкої культурної ідентичності [8].

Таким чином, поєднання соціальної взаємодії, наслідування зразків дорослих, спільної діяльності з однолітками та емоційно насиченого культурного досвіду створює комплекс психолого-педагогічних умов, за яких формування культурної ідентичності в дошкільному віці набуває системного й особистісно значущого характеру.

Педагогічний вимір формування культурної ідентичності в дошкільному віці передбачає цілеспрямоване конструювання культурно-освітнього середовища, що відповідає віко-

вим та індивідуальним особливостям розвитку дітей. Таке середовище має бути змістовно насиченим культурними символами, зразками народного мистецтва, елементами традиційної культури, які органічно інтегруються в різні види повсякденної освітньої діяльності: ігрову, художньо-творчу, пізнавальну, комунікативну. Важливо, щоб процес формування культурної ідентичності не мав епізодичного чи формального характеру, а здійснювався системно й послідовно, охоплюючи різні освітні напрями та забезпечуючи цілісність особистісного розвитку дитини [11].

Подальше становлення культурної ідентичності в дошкільному віці зумовлюється цілісністю, послідовністю та систематичністю культурних впливів, які надходять до дитини як у сімейному, так і в освітньому середовищі. Узгодженість ціннісних орієнтацій дорослих, моделей поведінки та змісту спільної діяльності створює умови для поступової інтеріоризації дитиною культурних норм і смислів. Саме інтегрованість виховних впливів у різних соціальних контекстах забезпечує їх ефективність та сприяє формуванню стійкого відчуття культурної належності.

Ефективність формування культурної ідентичності значною мірою залежить від педагогічно організованого середовища, яке забез-

печує системне й поетапне включення дитини в культурний простір. За умов цілісної організації освітнього процесу культурний досвід не сприймається фрагментарно, а поступово інтегрується у структуру особистості, формуючи внутрішню ціннісну основу її розвитку. Великого значення набуває діяльнісний підхід, відповідно до якого дитина виступає активним суб'єктом засвоєння культури, залучаючись до її відтворення та переосмислення у різних видах діяльності: ігровій, художньо-творчій, комунікативній, пізнавальній. Саме в діяльності відбувається емоційне закріплення культурних смислів, становлення первинних ціннісних орієнтацій і формування позитивного ставлення до власної культурної спільноти [9].

Висновки. Отже, культурна ідентичність дитини дошкільного віку постає як результат складної взаємодії соціальних, педагогічних і психологічних чинників, що забезпечують поступове становлення особистості, здатної до прийняття, збереження та розвитку культурної спадщини. Вона формується як динамічний процес переходу від зовнішнього засвоєння культурних зразків до їх внутрішньої інтеграції, що створює підґрунтя для подальшого особистісного зростання, формування національної самосвідомості та успішної соціалізації у ширшому, соціокультурному, контексті.

Список використаних джерел

1. Бойко С. Формування національної ідентичності української молоді в умовах російсько-української війни. *Українознавчий альманах. Київський національний університет імені Тараса Шевченка*. 2022. Вип. 30. С. 17–22. URL: <https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/448> (дата звернення: 10.02.2026).
2. Висоцька Н. О. Конструювання ідентичності в полікультурному просторі як об'єкт теоретичної рефлексії. *Україна – проблеми ідентичності: людина, економіка, суспільство*. Київ : Стило, 2003. С. 21–31.
3. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навчальний посібник. 2-е вид. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 392 с.
4. Желанова В. В., Матвієнко О. В. Національно-культурна ідентичність особистості: сутність та структура. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 1(49). С. 17–20. URL: <https://surl.li/xsaxaj> (дата звернення: 11.02.2026).
5. Канишевська Л. В. Феномен «національно-культурна ідентичність» як проблема сучасного педагогічного дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 34(3). С. 204–210.
6. Кислюк К. Українська ідентичність: історико-культурні ретроспективи та сучасні перспективи. *Філософська думка*. 2018. № 3. С. 48–65.
7. Кобилецька Л. В. Фольклор як чинник формування художньо-мовленнєвої компетентності здобувачів дошкільної та початкової освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 41. Т. 2. С. 177–182.
8. Ладивір С. О. *Особистість дитини дошкільного віку: надії та перспективи розвитку* : науково-методичний посібник. Житомир : Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України ; Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2003. 420 с.
9. Матвієнко О. В., Силенко Н. І. Вплив української народної педагогіки на формування національно-культурної ідентичності учнів молодшого шкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 44. С. 175–180.
10. Павелків Р. В., Цигипало Р. В. Дитяча психологія. Київ : Академвидав, 2008. 413 с.

11. Удовиченко Л. Проблема національно-культурної ідентичності та шляхи її вирішення у Новій українській школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2022. № 37(1). С. 70–75.
12. Утвердження української національної та громадянської ідентичності : монографія / К. Журба та ін.; за заг. ред. К. Журби, О. Рейпольської. Київ : Компрінт, 2024. 232 с. URL: <https://surl.li/rfsloz> (дата звернення: 12.02.2026).

References

1. Boiko, S. (2022). Formuvannia natsionalnoi identychnosti ukrainiskoi molodi v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny [Formation of national identity of Ukrainian youth in the conditions of the Russian-Ukrainian war]. *Ukrainoznavchiy almanakh – Ukrainian Studies Almanac*, 30, 17–22. Retrieved February 10, 2026, from <https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/448> [in Ukrainian].
2. Vysotska, N. O. (2003). Konstruiuvannia identychnosti v polikulturnomu prostori yak ob'ekt teoretychnoi refleksii [Construction of identity in a multicultural space as an object of theoretical reflection]. In *Ukraina – problemy identychnosti: liudyna, ekonomika, suspilstvo* [Ukraine – problems of identity: human, economy, society] (pp. 21–31). Kyiv: Stylos [in Ukrainian].
3. Dutkevych, T. V. (2016). *Doshkilna psykholohiia* [Preschool psychology] (2nd ed.). Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
4. Zhelanova, V. V., & Matviienko, O. V. (2022). Natsionalno-kulturna identychnist osobystosti: sutnist ta struktura [National and cultural identity of personality: Essence and structure]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy*, 1(49), 17–20. Retrieved February 11, 2026, from <https://surl.li/xcahaj> [in Ukrainian].
5. Kanishevska, L. V. (2020). Fenomen «natsionalno-kulturna identychnist» yak problema suchasnoho pedahohichnoho dyskursu [The phenomenon of “national-cultural identity” as a problem of modern pedagogical discourse]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues of Humanities*, 34(3), 204–210 [in Ukrainian].
6. Kysliuk, K. (2018). Ukrainska identychnist: istoryko-kulturni retrospektyvy ta suchasni perspektyvy [Ukrainian identity: Historical and cultural retrospectives and modern perspectives]. *Filosofska dumka – Philosophical Thought*, 3, 48–65 [in Ukrainian].
7. Kobyletska, L. V. (2021). Folklor yak chynnyk formuvannia khudozhno-movlennievoi kompetentnosti zdobuvachiv doshkilnoi ta pochatkovoї osvity [Folklore as a factor in the formation of artistic and speech competence of preschool and primary education students]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues of Humanities*, 41(2), 177–182 [in Ukrainian].
8. Ladyvir, S. O. (2003). *Osobystist dytyny doshkilnogo viku: nadii ta perspektyvy rozvytku* [Personality of a preschool child: Hopes and prospects of development]. Zhytomyr: Instytut psykholohii im. H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy; Zhytomyrskiy oblasnyi instytut pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity [in Ukrainian].
9. Matviienko, O. V., & Sylenko, N. I. (2022). Vplyv ukrainskoi narodnoi pedahohiky na formuvannia natsionalno-kulturnoi identychnosti uchniv molodshoho shkilnogo viku [Influence of Ukrainian folk pedagogy on the formation of national and cultural identity of primary school students]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy*, 44, 175–180 [in Ukrainian].
10. Pavelkiv, R. V., & Tsyhypalo, R. V. (2008). *Dytiacha psykholohiia* [Child psychology]. Kyiv: Akademydav [in Ukrainian].
11. Udovychenko, L. (2022). Problema natsionalno-kulturnoi identychnosti ta shliakhy yii vyrishennia u Novii ukrainskii shkoli [The problem of national and cultural identity and ways of its solution in the New Ukrainian School]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika – Pedagogical Education: Theory and Practice. Psychology. Pedagogy*, 37(1), 70–75 [in Ukrainian].
12. Zhurba, K., & Reipolska, O. (Eds.). (2024). *Utverzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti* [Affirmation of Ukrainian national and civic identity]. Kyiv: Komprint. Retrieved February 12, 2026, from <https://surl.li/rfsloz> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 25.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.05.2026